

MARTÍ DOMÍNGUEZ

Els mots i les coses

LLOSA

Quan la nyàmera floreix sé que s'acaben les vacances d'estiu. A la infantesa seguia amb una certa inquietud el creixement d'aquesta planta, que colonitza exuberantment un petit barranc ben a prop de la nostra casa d'estiu. Les primeres flors coincidien amb els primers anuncis publicitaris del retorn al col·legi, i la floració espectacular, omplint el breu barranc d'un llit d'or, s'esdevenia durant els primers dies d'escola. Ara, la flor de la nyàmera, aquella margarida groga d'origen nord-americà i que assoleix altures que superen els dos metres d'altura, no m'aclapara tant com quan era un nen: m'agrada veure-la créixer ufana, amb les canyes i amb algunes mates subespontànies de flor de nit (més coneguda amb el nom espanyol de *dondiego* o *dompedro*), originant un petit bosc salvatge i impenetrable.

Pense en la singularitat del nom del *dompedro* (així l'ha anomenat sempre la meua família), i com al·ludeix a algun insòlit conqueridor que la va dur des de les selves del Perú a principis del segle XVI. *Dompedro* o *dondiego*, o bé flor de nit, perquè aquesta planta, que Linné va descriure amb el nom de *Mirabilis jalapa*, obre les flors al capltard. Són unes flors estranyes, que d'alguna manera també expliquen el seu origen exòtic: fonamentalment roges, però de vegades també grogues, o blanques, o fins i tot originant unes hibridacions capricioses (grogues i roges, blanques amb llunes roges, grogues amb ratlles roges...), que de segur haurien fet les delícies d'un Gregor Mendel.

Siga com siga, la dolça flaire de les flors del *dompedro* roman entre els meus records d'infantesa. Atreien formidables papallones de nit, especialment l'esplèndid esfíngid *Hyles convolvuli*, una papallona que no em cansava d'observar, de flor en flor, desplegant la seua espiritrompa de més de quinze centímetres de llargària. En canvi, durant el dia em fascinava seguir el rastre de les formigues *Messor*, i veure-les arrossegar les grosses llavors, negres, lluentes com l'atzabeja: em semblava formidable aquell esforç, aquell ardu i titànic treball, que des de la mata de *dompedro* fins al formiguer podia durar unes quantes hores. Aleshores, corprès per aquell notabilíssim afany, agafava amb cura una d'aquelles llavors, i amb la formiga que no se'n desaferrava, la conduïa fins a l'entrada del formiguer. I sempre em cridava l'atenció com aquell fantàstic viatge que havia realitzat la formiga engrapada per les mandíbules a la llavor, no semblava afectar gaire el resultat final, i com entrava en el formiguer sense fer cap gest aparent de sorpresa ni expressar cap dubte especial.

I és curiós que aleshores el nom del *dompedro* mai no va significar per a mi el nom d'una persona. M'hauria semblat inversemblant que aquell *dondiego* o *dompedro* fóra el nom de pila d'un hipotètic explorador espanyol. Igual com m'hauria semblat una mentida ridícula que la nyàmera rebera aquell nom tan estrany pel fet de produir uns tubercles comestibles (força consumits pel bestiar a Amèrica), i que, segons afirma Coromines, tinguera filològicament alguna cosa en comú amb "fer nyamnyam". Per això, a hores d'ara, quan veig aquell barranc de la meua infantesa arrebossat de nyàmeres nord-americanes, de canyes asiàtiques i de flors de nit peruanes, em sobta la visió conceptualment tan distinta que percep d'un paisatge tan familiar. Aquest és un dels avatars del pas del temps: els mots i les coses romanen, però la nostra visió de la realitat varia, quasi sense que ens n'adonem, d'una manera incessant.